

Ciudades poco frecuentes

PER ÀNGEL MARTÍN RAMOS. Professor del departament d'Urbanisme de l'ETSAB.

“Desde las coordenadas en las que nos movemos no tenemos acceso homogéneo a bibliografía relativa a las ciudades, ni tampoco es usual disponer de estudios urbanísticos sobre capitales lejanas, o de origen singular, o que no destacan por el prestigio de su pasado”. Esta afirmación, en vigor hasta hace pocos años, queda más en entredicho a medida que nos adentramos en el siglo XXI. El interés creciente por la ciudad como producto material, cultural y político de primer orden para conocer la sociedad contemporánea por parte de una cada vez más extensa red de centros universitarios y de investigación, unido a la reducción de las distancias y a la agilización en

la difusión de la información, está haciendo posible que el conocimiento de las ciudades del mundo nos resulte cada vez más cercano. Como consecuencia, surgen constantemente estudios urbanísticos sobre la formación de ciudades poco frecuentes en nuestras bibliotecas, aunque destaquen por uno u otro motivo para el conocimiento de la más compleja creación del hombre. Alumnos del programa del Màster Universitari d'Urbanisme (UPC) nos acercan a algunos de estos títulos, publicados recientemente, que han sido su objeto de estudio en el programa.

Bucarest, dal villaggio alla metropoli

Autor: Giuseppe Cinà

Editor: Unicopli, Milà, 2005, 178 pàg.

Aquesta obra es publica el 2005, quan podem considerar que Bucarest és al final d'un període, donat que el 2007 Romania va entrar a formar part de la Unió Europea.

Giuseppe Cinà, arquitecte italià nascut a Palerm i professor d'urbanisme de la Universitat de Gènova, manté una estreta vinculació amb la ciutat de Bucarest: així ho demostra amb la seva descripció i anàlisi. En tot moment para atenció a la forma urbana així com a l'arquitectura, sempre contextualitzant-les històricament.

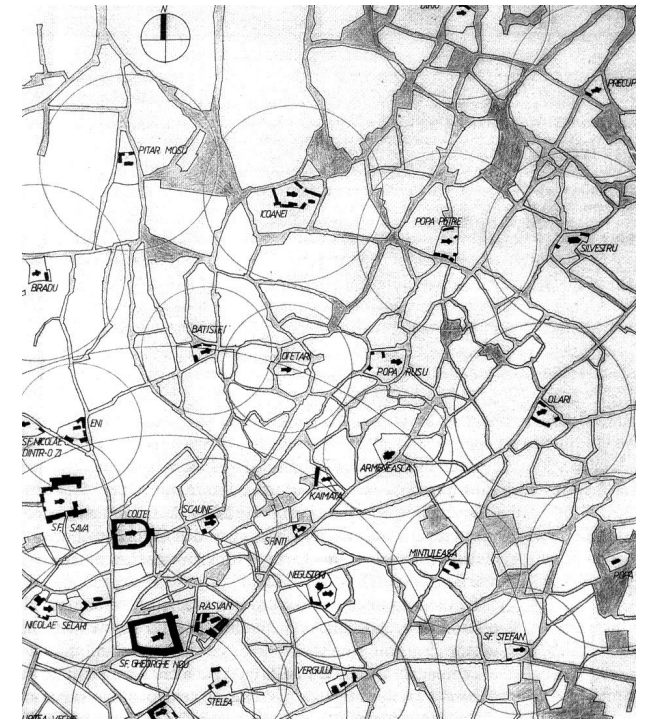
Comença sorprenent-nos en explicar com pot ser de complex tenir una visió global de la Bucarest actual, ja sigui pel contrast entre la ciutat occidental, nascuda com la París dels Balcans, i la ciutat socia-

lista, clara expressió de l'urbanisme racional. Bucarest com a ciutat de forts contrastos històrics és una definició molt vàlida.

La formació d'una capital europea a finals del segle XIX és una característica molt pròpia de les ciutats d'Orient que miren cap a Occident. Es genera una ciutat de gran importància sense la preexistència dels components típics de les ciutats clàssiques en aquest període (casc antic, muralles, catedral, eixample, etc.). L'adaptació a una base molt menys densa, més amorfa i rural, genera un teixit urbà de gran interès.

També s'ha de destacar com l'arquitectura aporta valors a aquesta nova ciutat, aprenent dels referents clàssics com París, als que mira

ESTRUCTURA DE LA BUCAREST PRE-MODERNA: PARRÒQUIES DISPERSES EN UN TERRITORI AMORF.

Bucarest per a formar-se, sense oblidar el naixement del Moviment modern i les seves propostes, amb l'aportació que fa un personatge com Marcel Iancu, cofundador del corrent Dadà.

El règim comunista s'instaura a Romania després de la Segona Guerra Mundial, construeix una nova ciutat i nega l'existent. Aquest punt d'inflexió en la història de Bucarest deixa testimoni d'una forma molt contundent. És interessant la possibilitat de poder llegir la història de l'arquitectura i l'urbanisme sobre el que sembla un camp de proves per al Moviment modern que, tot i estar banalitzat en moltes de les seves intervencions, té o hauria de tenir un important valor patrimonial en alguns casos.

La construcció del centre cívic de Ceaucescu, acabat l'any 1985, reflecteix de manera molt dramàtica el que va suposar portar fins a l'extrem les idees de la mentalitat esquizofrènica d'un dictador. Es pot definir aquesta obra com la destrucció incívica de la ciutat, l'obertura d'una ferida entre les dues Bucarest existents, cadascuna amb els seus propis valors, desconcertats després d'aquesta intervenció.

Bucarest neix com a capital mirant a Europa, sent una vila que es transforma en una metròpoli, que donarà l'esquena a Occident durant una etapa massa llarga de la seva història. Es pot dir que la caiguda de la dictadura comunista, hi deixa una ferida greu, una ciutat decadent i trastocada que ha d'afrontar grans problemàtiques econòmiques, polítiques i socials (junt amb les urbanístiques) per intentar recuperar l'esplendor d'una capital.

En els sis capítols de l'obra, Giuseppe Cinà ens presenta Bucarest, ciutat força desconeguda per molts, que amaga una història curta però molt intensa, amb una distinció molt clara de les fases que viu, mostrant identitats molt diferents.

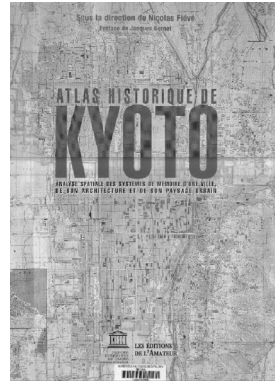
L'obra ens fa reflexionar sobre la identitat urbana, no només social. Aquest tema, present al títol i protagonista del primer capítol, acaba sent un fil conductor que serveix per posar en comú les varies fases que viu Bucarest. Es veu com s'aferra a identitats tan diferents durant la seva formació, la qual cosa suposa aquesta barreja de ciutats sobre un mateix lloc.

Aquesta obra, tot i ser un llibre sobre urbanisme, ens ensenya una ciutat de la qual indirectament n'explica la història. No insisteix massa en aquestes dades però fa entendre la transcendència de com de delicada ha sigut sempre la situació de Bucarest, una ciutat frontera. Aquesta posició és la que sembla influir de manera més radical quan la ciutat es vol reafirmar com a pertanyent a un món o a un altre. Així, quan neix com a capital europea, pretén ser una de les grans ciutats d'Occident, en canvi, en entrar a l'òrbita comunista, la negació de la ciutat existent serà molt més accentuada que en altres casos i es voldrà expressar al màxim. Aquests extremismes, que inicialment generen aquest contrast, són culpables de la ferida definitiva a la ciutat: la història ens demostra com els aires de grandesa d'una dictadura no perjudiquen el país només a nivell polític. Com veiem, se'ns ha explicat més d'un segle d'història a través de l'urbanisme d'una ciutat.

Joel Bages Sanabra

Atlas Historique de Kyoto

Autor: Nicolas Fiévé (dir.)
 Editor: UNESCO-Les Éditions de l'Amateur, París, 2008,
 528 pág.

En la historia de las ciudades del mundo, Kyoto ocupa un lugar singular. Primero porque fue fundada en el siglo VIII por el poder imperial y fue el hogar de la civilización japonesa durante más de mil años. Aunque perdió la capitalidad ante Tokio en 1869, aún conserva su dignidad como capital simbólica y cultural. En segundo lugar porque es la única gran ciudad japonesa no arrasada por las bombas americanas, con lo que alberga un enorme patrimonio formado por diecisiete grandes enclaves patrimonio de la UNESCO, además de numerosos templos, palacios y jardines, todos de enorme valor arquitectónico e histórico.

Su valor es tal que la propia UNESCO impulsa que esa historia reviva a través de un libro, a cargo de Nicolas Fiévé, arquitecto francés doctorado en Estudios del Extremo Oriente entre París y Japón, profesor de Historia de la arquitectura y autor de varios libros sobre la cultura japonesa.

En esta obra reúne a un equipo mixto franco-japonés formado por urbanistas, arquitectos, geógrafos, conservadores e historiadores en un esfuerzo común de búsqueda, estudio y reflexión de fuentes

DETALLE DE PLANTA DE SUPERPOSICIÓN DE LAS DIFERENTES KYOTOS A LO LARGO DE LA HISTORIA

antiguas y modernas. Su objetivo es crear un discurso centrado en la comprensión del urbanismo y la morfología urbana y arquitectónica a través de la historia.

Para poder explicar cómo la ciudad va mutando en diferentes Kyotos, emplea un discurso cronológico siguiendo los cuatro grandes periodos de la historia japonesa. Después divide cada sección en una docena de capítulos cortos donde diferentes autores van analizando las fuerzas motoras de esas mutaciones y sus efectos. Ello aporta, desde varias perspectivas, un rico estudio del poder político, la religión, las vías de comunicación, el comercio, los barrios, el tejido urbano, la arquitectura de palacios y templos, las extensiones, el paisaje, los equipamientos, etc. El resultado logra que una obra fruto de muchas manos, y por tanto fragmentada, tendente a ser muy descriptiva y de objetivos genéricos, se convierta en un discurso mixto, multidimensional y multidisciplinar. Ofrece al lector la oportunidad de ser él mismo quien interprete la evolución de la ciudad sin someterse a un dictado externo ya encarrilado, aunque puede resultar extenuante por su extensión y deseo de llegar al máximo detalle. Otro rasgo más visible y meritorio es la gran profusión de datos, que incluyen más de 200 planos realizados para esta obra, mucha cartografía y textos antiguos y gran cantidad de estadísticas e imágenes. A ello se suma un admirable cuidado de su formato, presentación y edición.

De manera resumida, el libro evoca los inicios de la organización política en Japón, cuando cada emperador cambiaba el emplazamiento de su palacio y creaba una nueva ciudad. Es al comienzo de la época Heian (784-1185) cuando la voluntad imperial funda en 794 la capital definitiva, Heiankyo (luego Kyoto). Su implantación está basada en la geomancia y en “la vía del Ying y el Yang”, por eso es un lugar protegido por montañas, junto a agua y orientado cardinalmente. Su forma sigue los preceptos de ciudad ideal chinos (Chang’an). Imponen un rectángulo de 5,2x4,5 km, de simetría absoluta, con el Palacio Imperial como centro al norte. El resto se divide en dos barrios este y oeste, con su mercado y templo oficial mediante una malla ortogonal de calles de anchuras jerarquizadas. Estas definen grandes unidades de barrio, a su vez subdivididas en dieciséis unidades estandarizadas de manzanas de 120x120 metros que se dividirán en

parcelas mínimas de 15x30m. Esta ciudad modelo ideal nunca se completó y acabó poniéndose en crisis ya desde el siglo X.

Durante la época medieval (ss. XII-XVI), el emperador pierde buena parte de su poder y es sustituido por el shogun, que se trasladará fuera. A pesar de ello, la ciudad prosperará como centro del comercio y la producción. A ello se une también un apogeo religioso que la convierte en centro de la autoridad espiritual, lo que causará una explosión de templos y conventos. Mientras la mitad occidental de la ciudad se encuentra ya abandonada, el tejido se sale del rectángulo original y rompe hacia el este, saltando el río. Al final de esta época las guerras civiles hacen que se retraiga a una cuarta parte, sobre dos núcleos ligeramente fortificados: al norte las residencias nobles y al sur las actividades y viviendas populares.

Con la llegada del periodo Moderno y la época Edo, que primará el desarrollo de Tokio, la ciudad pasará a estar en segunda fila de las dinámicas políticas y económicas. Sin embargo se adaptará a su nuevo rol y se desarrollará por sí misma gracias a la presencia del emperador, del gobernador, de los centros religiosos, de sus escue-

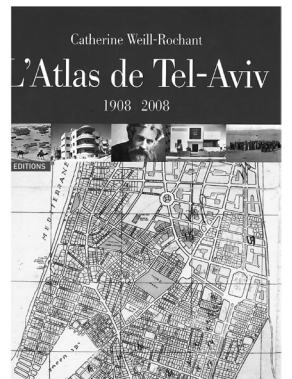
las, universidades y sus magníficos artesanos, manteniendo casi intacta su forma hasta el siglo XX.

En el último periodo hacia la ciudad actual, Kyoto pierde su capitalidad y, después, la apertura al exterior y el enorme desarrollo económico e industrial cambiarán no solo la sociedad sino también su paisaje y forma. Así, conservará las trazas y orientación iniciales, pero se extenderá por todo el valle hasta el comienzo de las pendientes, el tejido de casas de madera se sustituirá por viviendas modernas y se dotará de grandes infraestructuras, dotaciones, comercios e industrias. Es en esta parte en la que el libro frivoliza más en sus análisis, pues cambia de un estudio histórico casi arqueológico a un discurso de análisis geográfico convencional basado en planos de usos y estadísticas. Al final añade interesantes reflexiones sobre los desafíos actuales como las medidas de protección del patrimonio, las infraestructuras, el turismo o el descenso de rango entre las ciudades del Japón (del 3º al 7º), si bien el interés del conjunto se mantiene como una relevante aportación al conocimiento de la historia de la ciudad.

Esteban Español

L'Atlas de Tel-Aviv 1908-2008

Autor: Catherine Weill-Rochant
 Editor: CNRS Éditions, París, 2008, 159 pág.

L'Atlas de Tel-Aviv 1908-2008 retrata la formació d'una capital moderna d'un estat jueu, latent des de principis de segle XX. La principal tasca de l'autora, la doctora arquitecta Catherine Weill-Rochant, és realitzar una lectura de la ciutat a través dels seus plànols i amb aquests documents intenta explicar totes les dimensions del fet urbà. La ciutat és una realitat construïda amb idees i explotar la lectura dels documents gràfics que ajuden a formalitzar-la permet lligar la seva construcció a fets culturals, polítics i socials.

L'autora presenta una sèrie de documents literaris com antecedents de la ciutat i del moment de l'urbanista. Els primers plànols de la ciutat de Tel-Aviv són textos del sionisme polític, moviment nacionalista d'un poble en diàspora que persegueix la seva unitat territorial a la seva pàtria històrica (Eretz Israel) per integrar-se a una futura societat israeliana.

Fins l'aparició d'aquest atlas no existia una compilació exhaustiva dels plànols de Tel-Aviv produïts entre 1908 i 1948, moment de fundació de la ciutat i del final del mandat britànic de Palestina, respectivament. Weill-Rochant els organitza en cinc tipus tot aportant un fil conductor argumentatiu de la formació de la ciutat: plànols descriptius, projectes de concepció, plans oficials, plans d'execució i plans mixtos. Cada tipus està inserit en algun dels capítols del llibre per tal de fer aportacions generals al coneixement de la ciutat.

Existeix el mite que Tel-Aviv és una ciutat blanca construïda sobre la sorra. Però Palestina no era un desert i Tel-Aviv no va néixer de la sorra com si d'un fet miraculós es tractés. Existia un terreny real, allunyat del mite imaginat pels jueus, una ciutat àrab, Jaffa, la qual l'autora ens explica a través de plànols dibuixats entre finals del segle XIX i principis del XX.

REUNIÓ FUNDACIONAL DE TEL-AVIV, 1908.

La formació d'assentaments urbans propis serà clau en la construcció de la futura nació jueva a Palestina, successius assentaments occidentals regulen la construcció i colonització del territori. Els orígens de la ciutat provenen d'un petit nucli construït el 1908 a dos quilòmetres de Jaffa per una associació de famílies jueves sionistes: Ahuzat Bayit. La història de la ciutat és paral·lela a la de l'ocupació israeliana a Palestina, on la compra de terrenys per part d'institucions jueves a propietaris musulmans és cabdal en la construcció de la ciutat.

L'autora també mostra una sèrie de plànols que preveuen el futur de la ciutat. Els plànols de Sheinfeld i Kauffmann representen els terrenys adquirits per l'empresa Palestine Land Development Company, responsable de les operacions de compra de terres i de la instal·lació d'immigrants jueus a Palestina. Al plànol de Sheinfeld es visualitza per primer cop la dimensió de la ciutat i la coherència urbana que començaven a formar els terrenys adquirits.

Un dels temes centrals del llibre és l'estudi de la intervenció de Patrick Geddes sobre la ciutat. Es crida a aquest urbanista perquè realitzi un projecte de transformació de la ciutat que permeti passar de 30.000 a 100.000 habitants i convertir-la en una moderna metròpoli. L'autora, a més de donar una explicació del pla i del seu autor, presenta algunes de les tasques desenvolupades durant la seva investigació doctoral. Weill-Rochant ens mostra una anàlisi del pla de Geddes per a la ciutat en què compara el que aportarà a la *forma urbis* de la ciutat i d'on prové part del seu traçat. Si es contrasta amb una imatge aèria actual de la ciutat es pot comprovar com el pla de Geddes està completament construït. Els diversos camps del servei urbanístic de la ciutat s'encarregaren que fos així.

Per acabar, l'autora explica l'arquitectura que constitueix el cos del pla Geddes i que és el que ha format aquesta imatge de Tel-Aviv com la d'una ciutat blanca construïda sobre el desert. Les noves grans migracions dels anys trenta porten a la ciutat una sèrie d'arquitectes i de dissenyadors que han estudiat a la Bauhaus o han treballat en estudis d'arquitectes europeus rellevants. D'aquesta manera, alguns dels nous ciutadans de la ciutat que havien estat alumnes de Gropius o Mies i deixebles de Le Corbusier o Erich Mendelsohn, construeixen uns 4.000 edificis al bell mig de la ciutat que constitueixen un dels conjunts més homogenis i extensos d'arquitectura del Moviment modern.

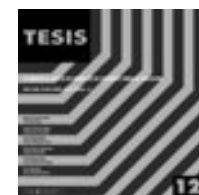
Cal agrair a l'autora no seguir un argument cronològic per aproximar-se a la ciutat. Al principi, aquest mètode d'explicació pot crear confusió a causa de la repetició d'esdeveniments que van encavalcats, però després d'una lectura atenta aconsegueix transmetre la complexitat de la formació de la ciutat.

El 1948 es forma l'Estat d'Israel i Jaffa és annexionada a Tel-Aviv. Aquell petit embrió de la ciutat, Ahuzat Bayit, ha crescut tant que acaba engolint al seu "nou satèl·lit" àrab. El llibre es presenta com una aportació més al coneixement d'aquesta regió del món en què convergeixen dramàticament diverses cultures. Territori de residència durant segles d'àrabs, terra santa pels cristians i terra promesa pels jueus, el llibre és una manera d'entendre, des de la pauta de la construcció del territori, la convulsió política i social entre Israel i Palestina.

Ricard Gratacòs

Edicions ETSAB

Publicacions 2009-2010

12 Tesis en relació al procés de formació de l'Eixample Cerdà de Barcelona

Editors: Enric Serra, Eulàlia Gómez i Mario Jiménez
Edicions ETSAB 2010
Col·lecció 18x18
ISBN: 978-84-608-1027-8

L'elaboració d'una tesi doctoral es fonamenta en el desig de coneixement per sí mateix, el coneixement d'un aspecte més o menys confús del món que ens envolta. Per tant, és un acte de generositat intel·lectual que neix de la curiositat. Una tafaneria seriosa que empeny a l'estudiós a lliurar-se a espais del saber fins aleshores inexplorats. La dotzena de tesis que presentem en aquesta exposició van ser fetes per aspirants al doctorat que, en la tradició crítica del qüestionament, van caure en la temptació dels perquè i fins i tot dels què fer. La legitimitat dels perquè és més que raonable en l'àmbit dels fenòmens urbans i amb més raó si el fet estudiat és de la magnitud i singularitat de l'Eixample Cerdà. Els autors d'aquesta antologia coincideixen en el camp de recerca. Cadascun d'ells va furgar en el sac de drapaire ben farcit que era l'Eixample de Barcelona del darrer quart de segle passat i en va extreure temes adients a les seves dèries i aptituds. Tots plegats ens ofereixen les claus que desxifren el laberint complex que la nostra societat civil va haver de travessar al llarg de segle i mig per convertir la profecia inicial d'Ildefons Cerdà en la ciutat d'avui. Treballs que es troben entre els fruits més profitosos dels departaments universitaris i centres de recerca, entitats que han bressolat i orientat, mitjançant la direcció i la crítica, la pertinència dels objectius inicials i el rigor metodològic del seu desenvolupament.

Prototypes 01. Glass Workshop

Editors: Stella Rahola i Jorge Vidal
Edicions ETSAB 2009
Col·lecció 18x18
ISBN: 978-84-608-0982-1

Aquest és un llibre que recull les experiències i les descobertes d'un taller. Prototypes és un taller que aposta per la materialitat de l'arquitectura, entesa com una matèria concreta. Creiem que el treball de projecte ha de buscar una sensualitat corpòria, una entesa entre forma, material sistema constructiu i funció. Basant-se en aquest pensament es prenen quatre decisions. La primera, fer una experiència concreta de l'arquitectura, és a dir, tocar, veure, sentir, oïr, escoltar... per tal de descobrir les qualitats dels materials i posteriorment adoptar-les de manera conscient. El segon punt és desmarcar-se de la tria ignorant d'un material a partir de catàlegs d'empreses i brindar l'oportunitat de conèixer amb profunditat el material i per tant, poder arribar-hi a un nivell més sensible. En tercera instància, creiem que la resolució d'una façana o d'un detall constructiu no és una decisió de segon ordre, sinó que la tria del material i saber com serà tractat son una prioritat, com a resposta al lloc i com a reflexió de les necessitats espacials de l'edifici. I finalment, evidenciar la idea del prototip com a sistema d'economitzar la construcció, com a mètode reduccionista de les peces que componen un edifici, capaç de resoldre la seva geometria. Projectar la peça d'un jeroglífic.

Diagonal, un procés urbà

Autors: Estanislau Roca, Ricard Fayos, Daniel Mòdol, Daniel Navas
Edicions ETSAB 2010
Col·lecció 18x18
ISBN: 978-84-608-1044-5

La publicació presenta els treballs acadèmics sobre el tram de la Diagonal entre les places de Francesc Macià i Glòries, realitzats a l'últim curs d'Urbanisme a l'Escola Tècnica Superior d'Arquitectura de Barcelona. L'experiència de treballar en un tema tan proper a la nostra cultura urbana ha resultat del tot satisfactòria. Ens ha permès estudiar i avaluar tesis urbanes d'actualitat i catalitzar en aquest àmbit moltes preguntes que mouen la reflexió sobre la complexitat de la ciutat central i en concret d'aquesta artèria principal de Barcelona. Esperem que l'experiència acadèmica hagi servit com una aportació activa i positiva a l'actual debat obert que ha encetat l'Ajuntament de Barcelona sobre el caràcter que ha de prendre la Diagonal en el seu tram central.

Vivències de l'Eixample

Editor: Fabián Gabriel Pérez
Edicions ETSAB 2010
Col·lecció 18x18
ISBN: 978-84-608-0950-0

Aquest llibre presenta els resultats del concurs de relats breus organitzat per l'Escola Tècnica Superior d'Arquitectura de Barcelona, en el context del 150è aniversari del Pla de reforma i eixample de 1859. El pla va suposar l'ordenació i transformació més important de la ciutat, però també va implicar la materialització d'una trama en la qual transcorre el material narratiu que a través d'aquest concurs intentem rescatar.

El Carmel, after the city

Edicions ETSAB 2010
Col·lecció 18x18
ISBN: 978-84-608-1039-1

Barcelona és un paradigma conegut mundialment com a ciutat planejada d'una manera moderna. Des del pla d'eixample del segle XIX a les noves intervencions de recuperació del front marítim, la ciutat ha estat un camp d'innovació per a estratègies urbanes i arquitectòniques. D'altra banda, un procés espontani de fer ciutat sorgeix en algunes parts oblidades de Barcelona a mitjans del segle XX. El TE'ETSAB 09 es centra en el Carmel, un dels barris més genuïns i espontanis de la ciutat, compost de molts fragments, que s'enfila per les vores dels Tres Turons. Buscar estratègies i aproximacions per al reciclatge urbà a través de l'arquitectura ha constituït el repete d'aquesta sisena edició del taller internacional d'estiu, a l'Escola Tècnica Superior d'Arquitectura de Barcelona.

Figueres, la porta a Europa

Edicions ETSAB 2009
Col·lecció 18x18
ISBN: 978-84-608-0927-2

Aquesta publicació recull els treballs corresponents a la cinquena edició del taller internacional d'estiu TE'ETSAB a l'Escola Tècnica Superior d'Arquitectura de Barcelona.

El taller se centrà en la perifèria de la ciutat de Figueres i la relació que manté amb el paisatge rural. Sembla que la construcció del tren d'alta velocitat i la nova estació de Figueres convertiran "el pati de darrere" de la ciutat en la nova "porta" de la Península a Europa. El taller parteix d'una hipòtesis específica: quin nou disseny i quines oportunitats programàtiques sorgiran si l'autopista actual es trasllada a una nova ubicació? Quin en serà l'efecte resultant per a la ciutat i per al paisatge?

Una vida quatre cases

Autor: Albert Illescas
Editors: Fabián Gabriel Pérez, Albert Illescas
Edicions ETSAB 2010
Col·lecció Trajectòries ETSAB
ISSN: 2013-7095X

Les cases que publiquem en aquest número no són el que es coneix com a "cases d'arquitectura", sinó les cases que un arquitecte s'ha fet per a viure-hi i on ha benviscut acompanyat de la dona, les filles i amics i coneguts. Cases amables, fetes per acollir la vida, no per lluir ni per donar lliçons. Radicalment honestes amb les persones. Això també és un programa, el primer programa en el qual vaig creure d'estudiant, fer *machines à habiter*. Per això les estimo, i per això us les presento.

Dibuix III. Vuit mirades plàstiques

Coordinadors: Josep Bosch i Ernest Redondo
Edicions ETSAB 2010
Edicions del Departament d'Expressió Gràfica Arquitectònica
Col·lecció Quaderns de Dibuix
ISBN: 978-84-608-1016-2

Aquest és un recull una selecció de dibuixos realitzats pels estudiants de l'assignatura Dibuix III durant els anys 2003-2009. El desenvolupament de l'assignatura Dibuix III es fa amb tres grups o conjunts d'exercicis, en els quals s'apliquen conceptes plàstics fonamentals de perspectiva, d'il·luminació exterior i interior de l'espai arquitectònic i d'explicació gràfica de materials i elements compostius a través de l'ús correcte de les tècniques de dibuix.

Cerdà / Ensanche

Autor: Manuel de Solà-Morales
Editor: Carles Crosas
Edicions ETSAB 2010
Edicions UPC 2010
ISBN: 978-84-9880-404-1

¿Es el Ensanche de Barcelona la perversión de un malogrado Plan Cerdà? ¿Son los ensanches de Bilbao, Valencia o Terrassa productos derivados de un "modelo Barcelona" del siglo XIX? ¿En qué sería posible extrapolar la retícula de Cerdà a la definición de un nuevo esquema metropolitano para Barcelona?

Cerdà / Ensanche presenta una antología de los textos más destacados del profesor Manuel de Solà-Morales en relación con la figura de Ildefonso Cerdà y el Ensanche de Barcelona, el peso de más de cuatro décadas de atención al tema en estudios, trabajos e investigaciones, en el marco del LUB.

Fragments del viatge a Argentina, Santiago del Estero, Quimili

Argentina, 11 de juliol - 11 de setembre de 2009

“Acabem d’arribar, fa un vent huracanat, quasi no podem obrir els ulls per la terra que porta l’aire.

– Allò d’allà sembla una gasolinera?

– Sí, però només veig cabres.

(...)

– Això que passem què és? Cotó, soja, blat?

– Chicos, esto eran bosques donde vivían wasunchas y quebrachos, ahora son 10.000 hectáreas de tierra quemada y abandonada. El propietario cultivó un par de años y ahora ya no sirven más.”

Com a estudiants d’arquitectura desplaçats a Argentina, el nostre projecte era desenvolupar una sala polivalent per a reunions i tallers a la seu del MOCASE (Movimiento campesino Santiago del Estero). El MNCI (Movimiento nacional campesino indígena), al que pertany MOCASE, és un moviment de camperols desfavorit per el *mobbing* que fan el govern i les multinacionals per l’explotació de cultiu transgènic de soja i cotó. El seu estil de vida és proveir-se del que produeixen i el que la naturalesa els ofereix. La terra no té propietari, es considera un bé comunitari on els drets són de qui la treballa.

“Estamos entre risas y charlas, es la última noche de julio en la escuela agroecológica.

– ¿Pero qué hacen? Se están llevando toda la madera para hacer las conservas. ¡Paralos, paralos!

Se alzaron tres fogatas que casi tocaban el cielo. Cantos, bailes y granos de trigo que hacen saltar chispas entre el fuego.

– ¡Corre, corre! ¡Están haciendo la mística a la tierra!

Su grito: ¡Globalicemos la lucha, globalicemos la esperanza!”

“– ¿Sabés cómo ladra un perro en Santiago? Este... iguau! Este... iguau!”

ESFA (Espai social i de formació d’arquitectura) porta 10 anys treballant en les construccions tradicionals autòctones d’aquestes comunitats. El projecte de l’any 2009 recull l’experiència acumulada de la investigació sobre el rancho i les cases colonials i dóna resposta a les necessitats immediates d’un espai de reunió assembleària per a la lluita pels seus drets.

Es proposa un espai en forma semicircular, amb mur doble que protegeixi del vent i dels 45 graus a què arriben a l’estiu, amb una coberta lleugera d’estructura metàl·lica. Els tres accessos creen un porxo que dóna al pati central, on s’hi desenvolupa la vida a les hores lliures. La recollida d’aigua de la coberta de xapa és fonamental per a l’acumulació d’aigua dolça als pous. No existeix aigua de xarxa i plou només 750ml/any. L’economia de recursos naturals i materials, així com l’autoconstrucció, l’autosuficiència en abastiment energètic (amb la col·locació de cinc plaques solars a la coberta) són les claus per conciliar la construcció tradicional amb les necessitats higièniques i de confort actuals.

El nostre crit: Globalitzem el coneixement, globalitzem l’esperança!

